

Problemy prawne stosowania odpadów w wyrobiskach po eksploatacji kopalin metodą odkrywkową

Mariusz Dyka¹, Kamila Broda²

M. Dyka

K. Broda

Legal problems related to the use of waste in excavations after open-pit mining of minerals.
Prz. Geol., 74: 475–481; doi: 10.7306/2026.39

Redaktor prowadząca: Ewelina Kostka

Abstract. This article presents the current regulatory framework regarding the recovery of waste within excavations resulting from open-pit mineral extraction. It outlines the fundamental legal regulations governing this subject. In most cases, full compliance with the Waste Act of 14 December 2012 is mandatory, which necessitates obtaining a waste treatment permit. Certain exceptions to this rule apply to mining waste. Furthermore, the backfilling of excavations with waste is permissible only upon fulfillment of the requirements specified in the implementing regulations to the aforementioned Act. A clear distinction must be made between waste recovery and the utilization of by-products or materials that have reached end-of-waste status. The management of waste classified as extractive waste is further governed by the Extractive Waste Act of 10 July 2008. The recovery of waste within active or decommissioned mining plants also requires simultaneous adherence to the Geological and Mining Law of 9 June 2011 regarding mining operations. Current legal interpretations prohibit the use of waste for backfilling flooded excavations in cases where standing water regulations apply.

Keywords: use of waste within excavations, legal problems, the Waste Act of 14 December 2012

Obszar wyrobiska po eksploatacji kopaliny metodą odkrywkową należy poddać rekultywacji, nadając odpowiedni kierunek zagospodarowania w celu przywrócenia mu wartości użytkowej. Proces ten, ze względu na formę przestrzeni poeksploatacyjnej, jaką jest wyrobisko, często wymaga zmiany ukształtowania terenu z wykorzystaniem znacznych ilości materiałów ziemnych lub skalnych. Dość często stosuje się do tego celu także łatwo dostępne odpady, jeśli mają odpowiednie właściwości. W niniejszym artykule opisano kluczowe problemy prawne dotyczące tego zagadnienia. Analiza, ze względu na szeroki zakres poruszanej tematyki, została ograniczona do aspektów prawnych stosowania odpadów na terenie czynnego zakładu górniczego (rekultywacja w toku eksploatacji w miejscach szczypania złoża) i zakładu podlegającego likwidacji. Nie przedyskutowano również problemu wyrobisk, w których zakończono wydobywanie, ale nie wykonano (niezależnie od przyczyny) ich prawidłowej likwidacji i rekultywacji, a przedsiębiorca nie istnieje jako podmiot prawa (umarł, nastąpiła likwidacja osoby prawnej). Artykuł ten nie dotyczy także aspektów prawnych rekultywacji wyrobisk po nielegalnej eksploatacji.

PRZEPISY DOTYCZĄCE WYPEŁNIANIA WYROBISK ODPADAMI

Definicję substancji i materiałów uznawanych w Polsce za odpady zawiera art. 3 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 14 grud-

nia 2012 r. o odpadach (Ustawa, 2012; zwana dalej u.o.), zgodnie z którym pod pojęciem odpady należy rozumieć: *każdą substancję lub przedmiot, których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do których pozbycia się jest obowiązany*. Polska definicja stanowi implementację definicji zawartej w Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 w sprawie odpadów oraz uchylającej niektóre dyrektywy (Dyrektywa, 2008; art. 3 pkt 1). Jest ona dość ogólnikowa, trudna w interpretacji i stanowi temat licznych komentarzy prawnych (np. Danecka, Radecki, 2022). W dużym uproszczeniu można uznać, że odpadami są wszystkie substancje lub przedmioty, których się pozbywamy. Sprawę komplikuje fakt, że do odpadów nie zaliczamy substancji lub przedmiotów, które są produktami ubocznymi w rozumieniu rozdziału 4 u.o. lub utraciły status odpadów zgodnie z art. 14 u.o. Warto podkreślić, iż z zakresu przedmiotowego stosowania przepisów u.o. wyłączono substancje lub materiały wskazane w jej art. 2, w tym: *masy ziemne lub skalne przemieszczane w związku z wydobywaniem kopalin ze złóż, jeżeli koncesja na wydobywanie kopalin ze złóż lub plan ruchu zakładu górniczego zatwierdzony decyzją, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze (Ustawa, 2011) [...], lub miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu górniczego określają warunki i sposób ich zagospodarowania (pkt 11)*. Oznacza to, że takie masy ziemne lub skalne nie

¹ Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, Oddział Górnośląski, ul. Królowej Jadwigi 1, 41-200 Sosnowiec; Mariusz.dyka@pgi.gov.pl; nr ORCID – 0009-0005-7908-5768

² Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, ul. Rakowiecka 4, 00-975 Warszawa; kamila.broda@pgi.gov.pl

są traktowane przez ustawodawcę jako odpady, a tym samym ich wykorzystanie w celu likwidacji i rekultywacji wyrobiska poeksploatacyjnego nie będzie wymagało zezwolenia na przetwarzanie odpadów.

Klasyfikację odpadów zawiera rozdział 3 u.o. oraz rozporządzenie Ministra Klimatu z dnia 2 stycznia 2020 r. w sprawie katalogu odpadów (Rozporządzenie, 2020). Zgodnie z ustawą odpady klasyfikuje się przez ich zaliczenie do odpowiedniej grupy, podgrupy i rodzaju, uwzględniając źródło ich powstawania oraz właściwości i składniki umożliwiające ustalenie, czy są to odpady niebezpieczne (art. 4 ust. 1 u.o.). W praktyce zatem trzeba ustalić pochodzenie odpadu ze względu na typ działalności i rodzaj procesu, w efekcie których został wytworzony. Następnie, zgodnie z przywołanym rozporządzeniem, należy zweryfikować poprawność sześciocyfrowego kodu przypisanego rodzajowi odpadu albo nadać ten kod własnym odpadom.

W każdym przypadku planowanego wykorzystania substancji lub przedmiotów do wypełniania odkrywkowych wyrobisk poeksploatacyjnych lub ich likwidacji należy ustalić konieczność i zakres stosowania:

- ❑ ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (u.o.);
- ❑ ustawy z dnia 10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych (u.o.w.);
- ❑ ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. *Prawo geologiczne i górnicze* (p.g.g.).

Kluczową rolę w regulacji takiej działalności odgrywa ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Ustawa, 2012), ponieważ prawie każde zastosowanie mas ziemnych i skalnych lub też innych substancji i przedmiotów mających status odpadów (poza odpadami wydobywczymi z własnego zakładu górniczego) wymaga odpowiedniego uwzględnienia jej przepisów. Dotyczy to także wypełniania wyrobisk górniczych i prowadzenia innych prac związanych z ich rekultywacją lub zagospodarowaniem, zarówno w trakcie prowadzenia eksploatacji kopaliny, jak i likwidacji zakładu górniczego z wykorzystaniem odpadów. Okoliczność prowadzenia ww. działalności z użyciem odpadów w ramach ruchu czynnego zakładu górniczego oraz ruchu likwidowanego zakładu górniczego implikuje konieczność zastosowania także przepisów p.g.g.

W przypadku wypełniania wyrobisk odpadami zaliczanymi do tak zwanych odpadów wydobywczych, czyli według art. 3 ust. 1 pkt 7 u.o.w.: *odpadów pochodzących z poszukiwania, rozpoznawania, wydobywania, przeróbki i magazynowania kopalin ze złóż*, konieczne jest także spełnienie wymagań tej ustawy.

Natomiast na podstawie ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Ustawa, 1995) kierunek i termin rekultywacji terenów zdewastowanych działalnością górniczą jest ustalany decyzją starosty. Konieczne jest nie tylko uzyskanie tej decyzji, ale też stosowanie zasad sprawozdawczości z postępu prac rekultywacyjnych (art. 22 ust 3 ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych). Należy przestrzegać dopuszczalnego pięcioletniego okresu prac rekultywacyjnych (art. 20 ust. 4).

Gdy wyrobiska są zawadnione, konieczne jest uwzględnienie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. *Prawo wodne* (p.w.; Ustawa, 2017). W szczególności należy zwrócić uwagę na zakaz wprowadzania odpadów do wód (art. 77 ust. 1 pkt 1). Ponadto należy pamiętać o konieczności uzyskania zgód wodnoprawnych na prowadzenie nie-

których prac (art. 388 ust. 1), w tym pozwoleń wodnoprawnych (art. 389 i art. 390 ust. 1). Przykładem może być:

- ❑ konieczność uzyskania pozwolenia wodnoprawnego na wykonanie w ramach rekultywacji prac powodujących: *zmianę ukształtowania terenu na gruntach przylegających do wód, mającą wpływ na warunki przepływu wód* (art. 389 pkt 8 p.w.);
- ❑ wykonywanie obiektów czy urządzeń mających status urządzeń wodnych, czyli: *urządzeń lub budowli służących do kształtowania zasobów wodnych lub korzystania z tych zasobów* (art. 16 pkt 65, art. 389 pkt 6 p.w.).

GLÓWNE WYMAGANIA USTAWY O ODPADACH I JEJ ROZPORZĄDZENIA WYKONAWCZE

Wykorzystanie odpadów do likwidacji zakładu górniczego w u.o. jest traktowane jako przetwarzanie odpadów, a dokładniej jako ich odzysk. Termin *przetwarzanie odpadów* w u.o. zdefiniowano jako: *procesy odzysku lub unieszkodliwiania, w tym przygotowanie poprzedzające odzysk lub unieszkodliwianie* (art. 3 ust 1 pkt 21); a *odzysk* jako: *jakikolwiek proces, którego głównym wynikiem jest to, aby odpady służyły użytecznemu zastosowaniu przez zastąpienie innych materiałów, które w przeciwnym przypadku zostałyby użyte do spełnienia danej funkcji, lub w wyniku którego odpady są przygotowywane do spełnienia takiej funkcji w danym zakładzie lub ogólnie w gospodarce* (art. 3 ust. 1 pkt 14). Procesy związane z przetwarzaniem odpadów należy prowadzić w instalacjach lub urządzeniach (wg art. 29 ust. 1 oraz art. 30 ust. 1). Przepisy o odpadach przewidują ograniczony zakres odstępstw od tej reguły. Planując wykorzystanie odpadów na terenie czynnych lub likwidowanych zakładów górniczych, należy najpierw ustalić, czy planowany proces odzysku będzie się odbywać z wykorzystaniem instalacji i urządzeń. Pomocą służą definicje tych pojęć zawarte w art. 3 pkt 6 i 42 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (Ustawa, 2001). Za instalację uznaje się:

- a) *stacjonarne urządzenie techniczne,*
- b) *zespół stacjonarnych urządzeń technicznych powiązanych technologicznie, do których tytułem prawnym dysponuje ten sam podmiot i położonych na terenie jednego zakładu,*
- c) *budowle niebędące urządzeniami technicznymi ani ich zespołami, których eksploatacja może spowodować emisję.*

Przez urządzenie rozumiemy: niestacjonarne urządzenie techniczne, w tym środki transportu.

W przypadku, gdy przedsiębiorca przyjmuje od innego podmiotu odpady w celu wypełnienia wyrobiska, działanie takie będzie traktowane jako przetwarzanie (odzysk) odpadów poza instalacjami.

Wykorzystanie odpadów do rekultywacji i zagospodarowania terenu wyrobisk wymaga ponadto dokładnej znajomości właściwości tych odpadów. Ważne są ich cechy fizyczne i chemiczne, wpływające na ich przydatność do planowanych prac oraz na bezpieczeństwo ludzi i środowiska. Należy zatem zidentyfikować kod odpadu przeznaczonego do rekultywacji terenu. Gdy zostanie on ustalony, należy uwzględnić przepisy rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 11 maja 2015 r. w sprawie odzysku odpadów poza instalacjami i urządzeniami (Rozporządzenie MŚ,

2015c). W rozporządzeniu tym wykorzystanie odpadów, to jest ich odzysk, opisano jako proces: *wypełniania terenów niekorzystnie przekształconych (takich jak zapadliska, nieeksploatowane odkrywkowe wyrobiska lub wyeksploatowane części tych wyrobisk)*. Określono w nim także warunki, jakie należy spełnić, aby można było w ten sposób wykorzystać odpady – dwa główne to: zamknięty katalog rodzaju odpadów, które mogą być wykorzystywane do wypełnienia wyrobiska oraz dopuszczenie takiej działalności w gminnym akcie planowania przestrzennego albo w stosownej decyzji administracyjnej. Ustawodawca ograniczył zatem możliwość wypełniania odpadami nisz terenów niekorzystnie przekształconych (takich jak zapadliska, nieeksploatowane odkrywkowe wyrobiska lub wyeksploatowane części tych wyrobisk), wymagając, aby:

- ❑ planowane działanie było określone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy albo w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy albo
- ❑ było zgodne z decyzją o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, albo
- ❑ było określone w decyzji w sprawie rekultywacji i zagospodarowania gruntów rolnych lub leśnych na podstawie ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych.

Należy zwrócić uwagę, iż w wyniku reformy planistycznej w 2023 r. studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy zostaną wkrótce zastąpione planami ogólnymi. Dotychczasowe studia mają obowiązywać do czasu uchwalenia w gminie planu ogólnego, nie później niż do 30 czerwca 2026 r. Przepisy rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 11 maja 2015 r. w sprawie odzysku odpadów poza instalacjami i urządzeniami (Rozporządzenie MŚ, 2015c) nie zostały jeszcze dostosowane do zmiany prawa, co zapewne będzie w najbliższym czasie skutkować problemami interpretacyjnymi. Uwzględnienia wymagają również przepisy przejściowe ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (Ustawa, 2023). Po pierwsze, na uwagę zasługuje między innymi art. 64 ust. 2 tej ustawy, zgodnie z którym w przepisach ustaw zmienianych tą ustawą: *przez plan ogólny gminy należy rozumieć studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy; z wyjątkiem spraw uchwalania planów ogólnych gminy*. Po drugie, ustawodawca posłużył się spójnikami *albo* – oznaczającymi alternatywę rozłączną, w której dozwolone opcje wzajemnie się wykluczają. Tymczasem jest możliwa sytuacja, gdy na przykład miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy dopuszcza taką działalność i jest ona niezależnie przewidziana w decyzji rekultywacyjnej.

Przedsiębiorca górniczy, który planuje wykorzystać odpady do wypełnienia wyrobiska poeksploatacyjnego, powinien ustalić, czy spełnia jeden z tych warunków, a jeżeli nie, to na przykład uzyskać w celu wykorzystania odpadów decyzję rekultywacyjną. Należy dodać, że samo uzyskanie decyzji w sprawie rekultywacji i zagospodarowania stanowi obowiązek, który zgodnie z ustawą z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych nie może być pomijany.

W rozporządzeniu w sprawie odzysku odpadów poza instalacjami i urządzeniami zapisano także, że *wypełnianie*

terenów niekorzystnie przekształconych nie może powodować ryzyka wystąpienia szkody w środowisku w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (Ustawa, 2007). Nawet bez takiego zapisu wymieniona ustawa wymusza taki obowiązek. Wypełnianie powinno być prowadzone do rzędnych sąsiednich terenów nieprzekształconych działalnością górniczą. W przypadku stosowania wskazanych w rozporządzeniu odpadów z elektrowni i innych zakładów energetycznego spalania paliw (np. odpadów o kodzie ex 10 01 02 – popioły lotne z węgla – nie pochodzące z palenisk fluidalnych), pojawia się konieczność odpowiedniego rozpoznania budowy geologicznej oraz prowadzenia monitoringu wód podziemnych najpłytszego poziomu wodonośnego. Wynika to wprost z zapisów rozporządzenia o konieczności wykorzystania: *wyników istniejącego rozpoznania budowy geologicznej lub prac geologicznych zaprojektowanych specjalnie w tym celu* do ustalenia, czy *wyniki istniejącego rozpoznania budowy geologicznej lub prac geologicznych zaprojektowanych specjalnie w tym celu dowodzą, że wypełniany teren niekorzystnie przekształcony posiada naturalną ciągłą barierę geologiczną, uszczelniającą całe podłoże i ściany boczne oraz czy przewidywany najwyższy poziom zwierciadła wód podziemnych znajduje się na głębokości co najmniej 1 m, licząc od poziomu najniższej położonego punktu terenu niekorzystnie przekształconego*. Projektowanie takiego rozpoznania wymaga w przypadku wykonywania robót geologicznych (są nimi wiercenia), odpowiednio do ich zakresu i celu, sporządzenia i zatwierdzenia projektu robót geologicznych (art. 79 ust. 1 i art. 80 ust. 1 p.g.g.). Wyniki powinny zostać przedstawione w dokumentacji geologicznej (art. 88 ust. 1 p.g.g.).

W rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 11 maja 2015 r. (Rozporządzenie MŚ, 2015c) określono także zasady stosowania odpadów do działań związanych z utwardzaniem powierzchni terenów oraz budową, przebudową lub remontem budowli i innych obiektów budowlanych. Prace te często towarzyszą rekultywacji i zagospodarowaniu wyrobisk. Przykładem może być wykonywanie obiektów budowlanych służących celom rekreacyjnym i komunikacji na terenie zrehabilitowanego wyrobiska lub w jego sąsiedztwie. W tym kontekście warto zwrócić uwagę, że zgodnie z tym rozporządzeniem utwardzanie powierzchni terenu nie może spowodować bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (Ustawa, 2007). Odpad o kodzie 17 03 02, tj. asfalt inny niż wymieniony w opisie kodu 17 03 01, może być wykorzystywany *wyłącznie poza obszarami zalewowymi, w odległości min. 50 cm od najwyższego poziomu wody, który wystąpił w okresie ostatnich 50 lat, a ponadto w odległości min. 60 m od każdego cieku wodnego*.

Jeśli stosujemy odpady do odtwarzania gleb, to poza przywołanym rozporządzeniem jest wymagane dodatkowo stosowanie przepisów:

- ❑ rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 20 stycznia 2015 r. w sprawie procesu odzysku R10 (Rozporządzenie MŚ, 2015a) oraz
- ❑ rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 6 lutego 2015 r. w sprawie stosowania komunalnych osadów ściekowych (Rozporządzenie MŚ, 2015b).

Jest tak w przypadku wykorzystania odpadów do odtwarzania lub poprawy jakości gleby.

Legalne stosowanie odpadów do wypełniania i kształtowania powierzchni wyrobisk, zgodnie z u.o., wymaga w pierwszej kolejności uzyskania zezwolenia na przetwarzanie odpadów. Zezwolenie to ma formę decyzji administracyjnej, wydawanej, w zależności od rodzaju i zakresu przedsięwzięcia oraz rodzaju i ilości odpadów, odpowiednio przez marszałka województwa, starostę lub regionalnego dyrektora ochrony środowiska (odnośnie terenów zamkniętych), właściwego dla miejsca, gdzie działalność ta będzie prowadzona (wg art. 41 ust. 2–4 u.o.).

Szczególną uwagę należy zwrócić na kompetencje marszałka województwa. To właśnie ten organ administracji wydaje zezwolenia na odzysk odpadów innych niż niebezpieczne poprzez wypełnianie terenów niekorzystnie przekształconych (w tym na skutek działalności górniczej), jeżeli ilość umieszczanych w wyrobisku lub zapadlisku odpadów jest nie mniejsza niż 10 Mg na dobę lub całkowita pojemność wyrobiska lub zapadliska jest nie mniejsza niż 25 000 Mg. Takie ilości odpadów są najczęściej potrzebne do kształtowania i wypełniania wyrobisk po odkrywkowej eksploatacji kopalni. Należy dodać, że przyjęcie jednostek masy zamiast objętości utrudnia poprawną ocenę wniosków dotyczących zezwoleń na wypełnianie wyrobisk. W celu uniknięcia błędów konieczne jest przeprowadzenie obmiaru planowanego wyrobiska i wskazanie ciężaru objętościowego (gęstości) odpadów planowanych do wykorzystania.

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r. (Rozporządzenie RM, 2019) w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko wypełnianie wyrobisk i kształtowanie ich powierzchni z wykorzystaniem odpadów nie jest zaliczane do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Do prowadzenia takiej działalności nie jest więc wymagane uzyskanie decyzji o uwarunkowaniach środowiskowych. Decyzja taka jest natomiast wymagana w sprawie przetwarzania odpadów w instalacjach, zgodnie z art. 72 ust. 1 pkt 21 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Ustawa, 2008). Należy również zasygnalizować, iż przyjmowanie odpadów skutkuje nałożeniem obowiązków sprawozdawczych, do których należy rejestracja w systemie BDO (Baza Danych o Produktach i Opakowaniach oraz Gospodarce Odpadami), monitorującym przepływ odpadów (art. 49 ust. 1 pkt 4 i art. 66 ust. 1 u.o.). Ustawa o odpadach nakłada sankcje za naruszenie przepisów. Za przetwarzanie odpadów bez wymaganego zezwolenia wymierza się administracyjną karę pieniężną (art. 194). Kara wynosi nie mniej niż 1000 zł i nie może przekroczyć 1 000 000 zł.

WYPEŁNIANIE WYROBISK MATERIAŁAMI, KTÓRE UTRACIŁY STATUS ODPADÓW LUB PRODUKTAMI UBOCZNYMI W PROCESACH PRODUKCYJNYCH

Do wypełniania wyrobisk górniczych mogą być stosowane nie tylko odpady, lecz także materiały, które utraciły status odpadów lub produkty uboczne w procesach produkcyjnych.

Utrata statusu odpadów następuje na skutek poddania określonych rodzajów odpadów recyklingowi lub innemu odzyskowi (czyli procesowi wykorzystania odpadów), gdy łącznie są spełnione następujące warunki (art. 14 ust. 1 u.o.):

a) *przedmiot lub substancja mają zostać wykorzystane do konkretnych celów,*

b) *istnieje rynek takich przedmiotów lub substancji lub popyt na nie,*

c) *przedmiot lub substancja spełniają wymagania techniczne dla zastosowania do konkretnych celów oraz wymagania określone w przepisach, w szczególności dotyczących chemikaliów i produktów mających zastosowanie do danego przedmiotu lub danej substancji, i w normach mających zastosowanie do danego produktu,*

d) *zastosowanie przedmiotu lub substancji nie prowadzi do negatywnych skutków dla życia, zdrowia ludzi lub środowiska.*

Szczegółowe warunki utraty statusu odpadów określa zezwolenie na przetwarzanie odpadów, o którym mowa w art. 41 ust. 1 u.o. Uzyskanie takiego zezwolenia jest obecnie jedną z metod legalizacji przekształcania odpadów w niebędące odpadami masy ziemne i kruszywa, stosowane do wypełniania wyrobisk pogórnich i kształtowania ich powierzchni. Zastosowanie takich materiałów do wypełniania wyrobisk nie wymaga uzyskania zezwolenia na odzysk odpadów w celu wypełnienia nimi wyrobiska.

Produktami ubocznymi niebędącymi odpadami są przedmioty lub substancje powstające w wyniku procesów produkcyjnych, których podstawowym celem nie jest ich produkcja, jeżeli łącznie są spełnione warunki wymienione w art. 10 u.o., m.in., gdy: *przedmiot lub substancja spełniają wszystkie istotne wymagania, w tym prawne, w zakresie produktu, ochrony środowiska oraz życia i zdrowia ludzi, dla określonego ich wykorzystania i wykorzystanie to nie doprowadzi do ogólnych negatywnych oddziaływań na środowisko, życie lub zdrowie ludzi.* Uznanie przedmiotu lub substancji za produkt uboczny następuje na wniosek ich wytwórcy w drodze decyzji wydanej przez marszałka województwa po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska (art. 11 u.o.).

ODPADY WYDOBYWCZE A WYPEŁNIANIE WYROBISK

Stosowanie odpadów wydobywczych do wypełniania i kształtowania wyrobisk wymaga uwzględnienia wymagań u.o.w. Za odpady wydobywcze uznaje się: *odpady pochodzące z poszukiwania, rozpoznawania, wydobywania, przeróbki i magazynowania kopalni ze złóż* (wg art. 3 ust. 1 pkt 7 u.o.w.). Pojęcie to nie obejmuje (wg art. 2 ust. 1 pkt 4 i 5 u.o.w.):

- ❑ *mas ziemnych lub skalnych przemieszczanych w związku z wydobywaniem kopalni ze złóż, jeżeli koncesja na wydobywanie kopalni ze złóż lub plan ruchu zakładu górniczego zatwierdzone decyzjami, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze, lub miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu górniczego określają warunki i sposób ich zagospodarowania;*
- ❑ *nadkładu stanowiącego masy ziemne lub skalne usuwane znad złóż w celu umożliwienia wydobycia kopaliny użytecznej, zwalowanego na obszarze górniczym, o ile nie stanowi odpadu w rozumieniu prze-*

pisów ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach [obecnie ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach], a termin i sposób jego zagospodarowania zostały określone zgodnie z przepisami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze dotyczącymi ruchu zakładu górniczego.

Należy zwrócić uwagę na art. 39 ust. 2 u.o.w., z którego wynika, że wypełnianie wyrobisk górniczych odpadami wydobywczymi pochodzącymi z własnego zakładu górniczego wymaga stosowania przepisów p.g.g. Gdy są wykorzystywane odpady wydobywcze spoza własnego zakładu, zastosowanie mają przepisy u.o., a jeśli to wypełnianie jest prowadzone w ramach ruchu zakładu górniczego, to również p.g.g. (art. 39 ust. 3). W praktyce oznacza to, że stosowanie odpadów wydobywczych do wypełniania wyrobisk, prowadzonego wyłącznie na podstawie przepisów p.g.g., jest dopuszczalne tylko w takim przypadku, gdy w tym celu są stosowane odpady wydobywcze pochodzące z własnego zakładu górniczego.

Gospodarowanie odpadami wydobywczymi przez przedsiębiorców górniczych wymaga uwzględnienia ustaleń wynikających z tworzonych i zatwierdzanych na podstawie u.o.w. programów gospodarki odpadami oraz zezwoleń na prowadzenie obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych (art. 8, 11 i 14 u.o.w.). Ustawa o odpadach zwalnia z obowiązku uzyskania zezwolenia na przetwarzanie odpadów posiadacza odpadów obowiązane go do uzyskania decyzji zatwierdzającej program gospodarowania odpadami wydobywczymi lub zezwolenia na prowadzenie obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych, o których mowa w u.o.w. (art. 45 ust. 1 pkt 6).

Według wyjaśnień urzędników Ministerstwa Klimatu i Środowiska (MKiŚ), skierowanych do pracowników Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego (PIG-PIB, Pismo MKiŚ, 2025), w przypadku, gdy przedsiębiorca górniczy stosuje odpady wydobywcze do wypełniania i kształtowania wyrobisk, decyzja zatwierdzająca program gospodarowania odpadami wydobywczymi lub zezwolenie na prowadzenie obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych nie zastępują zezwoleń na przetwarzanie odpadów, o którym mowa w art. 41 ust. 1 u.o. Oznacza to, że ustawa o odpadach nie wymaga uzyskania zezwolenia na przetwarzanie odpadów w sytuacji, gdy posiadacz odpadów jest obowiązany na podstawie ustawy o odpadach wydobywczych do uzyskania decyzji zatwierdzającej program gospodarowania odpadami wydobywczymi lub zezwolenia na prowadzenie obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych. Nie oznacza to, że decyzja zatwierdzająca program gospodarki odpadami wydobywczymi lub zezwolenie na prowadzenie obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych automatycznie zastępują zezwolenie na przetwarzanie odpadów. Interpretacja MKiŚ wskazuje na brak tożsamości tych decyzji administracyjnych. Zgodnie z tymi wyjaśnieniami nie jest możliwe uregulowanie utraty statusu odpadów wydobywczych na podstawie decyzji zatwierdzającej program gospodarowania odpadami wydobywczymi lub zezwolenia na prowadzenie obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych. Decyzje te, według przedstawicieli ministerstwa, w niewystarczający sposób opisują wymagania dotyczące przetwarzania odpadów, w tym zasady utraty statusu odpadów i nie wskazują odpadów, których to dotyczy. Do takiego samego wniosku

proceedzi porównanie przepisów dotyczących decyzji zatwierdzającej program gospodarowania odpadami wydobywczymi i zezwolenia na prowadzenie obiektu unieszkodliwiania odpadów z przepisami odnoszącymi się do zezwolenia na przetwarzanie odpadów. Na przykład, zgodnie z przepisami u.o.w. (art. 9 i art. 11 ust 3), ani program gospodarowania odpadami wydobywczymi, ani decyzja zatwierdzająca ten program nie zawierają wskazania miejsca przetwarzania odpadów (poza sytuacją, gdy dotyczy to terenu obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych).

WYPEŁNIANIE WYROBISK A PRAWO GEOLOGICZNE I GÓRNICZE

Działania związane z rekultywacją wyrobisk czynnych i likwidowanych zakładów górniczych (regulowane przepisami p.g.g.) powinny być prowadzone zgodnie z wymaganiami ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (art. 129 ust. 2 u.o.g.r.il.). jest to związane z koniecznością uzyskania decyzji w sprawie rekultywacji. Dotyczy to każdego etapu likwidacji zakładu górniczego, również jego części, na co wskazuje treść art. 20 ust. 4 z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych, zgodnie z którym prace takie prowadzi się *w miarę, jak grunty te stają się zbędne całkowicie, częściowo lub na określony czas do prowadzenia działalności przemysłowej*, czyli także równoległe do wydobywania kopaliny. Ponadto w art. 20 ust. 3 cytowanej ustawy znajduje się zapis, że: *rekultywację planuje się, projektuje i realizuje na wszystkich etapach działalności przemysłowej*. Decyzję w sprawie rekultywacji wydaje starosta (lub prezydent miasta na prawach powiatu). Dokument ten określa m.in. kierunek i termin rekultywacji (art. 22 u.o.g.r.il.), a także podmiot zobowiązany do jej wykonania. To starosta na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych jest właściwy do dokonania ustaleń w tym zakresie i zawarcia ich w decyzji rekultywacyjnej, która będzie wiązała organy nadzoru górniczego zatwierdzające plan ruchu zakładu górniczego lub plan ruchu likwidowanego zakładu górniczego. Bez tej decyzji będzie brakować ustalonego kierunku rekultywacji, co może skutkować odmową zatwierdzenia przez organ nadzoru planu ruchu likwidowanego zakładu górniczego lub jego części.

Przepisy p.g.g. dotyczące wypełniania i kształtowania wyrobisk odpadami należy stosować zarówno w czasie eksploatacji kopaliny, jak i działań związanych z likwidacją zakładu górniczego. Szczególnie istotne jest właściwe stosowanie wymagań odnośnie prowadzenia ruchu zakładu górniczego, określonych w:

- ❑ rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 8 kwietnia 2013 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących prowadzenia ruchu odkrywkowego zakładu górniczego (Rozporządzenie MG, 2013);
- ❑ rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 8 grudnia 2017 r. w sprawie planów ruchu zakładów górniczych (Rozporządzenie MŚ, 2017).

W wymienionym rozporządzeniu ministra gospodarki (w rozdziale 11. *Ochrona środowiska*) napisano, że sposób postępowania z odpadami wydobywczymi powinien uwzględniać przepisy ustawy z dnia 10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych, nie dotyczy to zwałowania

odpadów wydobywczyc w obrębie wyrobisk górniczych (§ 159 rozp.). Ponadto wypełnianie wyrobisk górniczych i innych terenów w granicach zakładu górniczego należy prowadzić z wykorzystaniem rodzajów odpadów wskazanych w przepisach wydanych na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (§ 163 rozp.).

Rozporządzenie Ministra Gospodarki w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących prowadzenia ruchu odkrywkowego zakładu górniczego (Rozporządzenie MG, 2013) określa też zasady rekultywacji gruntów, w tym z wykorzystaniem odpadów. Wskazano w nim między innymi, że w granicach zakładu górniczego rekultywację gruntów prowadzi się w miarę, jak stają się one zbędne całkowicie, częściowo lub na określony czas do prowadzenia ruchu zakładu górniczego (§ 162 ust. 1 rozp.). Proces rekultywacji prowadzony w granicach udokumentowanego złoża musi być poprzedzony dokonaniem obmiaru wyeksploatowanej części tego złoża (§ 162 ust. 2 rozp.). Sposób prowadzenia rekultywacji (§ 162 ust. 3 rozp.) powinna określać dokumentacja rekultywacji zatwierdzona przez kierownika ruchu zakładu górniczego. Formę i wymaganą treść dokumentacji rekultywacji wskazano w § 162 ust. 4 i 5 tego rozporządzenia. Dokumentacji takiej nie sporządza się w przypadku prowadzenia rekultywacji gruntów w odkrywkowych zakładach górniczych wydobywających kopaliny na podstawie koncesji, której udzielił starosta (prezydent miasta na prawach powiatu), chyba że wykorzystuje się w tym celu odpady pochodzące spoza zakładu górniczego (§ 162 ust. 6 rozp.).

Kwestie związane ze stosowaniem odpadów w wyrobiskach górniczych (w tym rekultywowanych) reguluje również Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 8 grudnia 2017 r. w sprawie planów ruchu zakładów górniczych (Rozporządzenie MŚ, 2017). Warto jednak pamiętać, że nie ma ono zastosowania w przypadku działalności, która będzie prowadzona na podstawie koncesji wydanej przez starostę. W takim przypadku w treści tej koncesji, o ile zajdzie potrzeba, powinny się znaleźć stosowne zapisy dotyczące postępowania z odpadami. Wynika to z art. 105 ust. 2 pkt 2 p.g.g.

Plan ruchu odkrywkowego zakładu górniczego musi zawierać informacje dotyczące ochrony środowiska (zgodnie z załącznikiem nr 2 rozporządzenia w sprawie planów ruchu zakładów górniczych, pkt 20). W szczególności powinny być w nim opisane zamierzenia na rzecz ograniczania i usuwania ujemnych wpływów działalności górniczej, w tym na gospodarkę odpadami oraz masami ziemnymi lub skalnymi powstałymi w związku z prowadzeniem eksploatacji kopaliny (ppkt 4).

W rozporządzeniu Ministra Środowiska w sprawie planów ruchu zakładów górniczych (Rozporządzenie MŚ, 2017) określono także *podstawowe wskaźniki charakteryzujące zakład górniczy*. Jednym z tych wskaźników jest ilość odpadów oraz mas ziemnych lub skalnych usuwanych albo przemieszczanych w związku z wydobywaniem kopaliny ze złóż wraz z ich przerabianiem. Wymagania dotyczące planu ruchu likwidowanego, odkrywkowego zakładu górniczego lub jego oznaczonej części zawarto w załączniku nr 10 do tego rozporządzenia. W odniesieniu do wykorzystania odpadów istotne jest sformułowanie, że plan ten musi zawierać opis sposobu likwidacji lub zabezpieczenia wyrobisk górniczych oraz zwałowisk. Dodatko-

wo, jeśli w procesie likwidacji są wykorzystywane odpady, dokument powinien określać także zakres i częstotliwość monitoringu wód (pkt 6). W części planu ruchu dotyczącej ochrony środowiska konieczne jest przedstawienie zamierzeń w zakresie ograniczania i usuwania ujemnych wpływów działalności górniczej (pkt 15), w szczególności obejmujących m.in. rekultywację gruntów po działalności górniczej (ppkt 2) oraz gospodarkę odpadami i masami ziemnymi lub skalnymi powstałymi w związku z prowadzoną likwidacją zakładu górniczego (ppkt 4). Zasady stosowania odpadów powinny zawsze znaleźć odpowiednie odzwierciedlenie w treści planów ruchu.

WODA W WYROBISKU A ODPADY

Przedsiębiorcy górniczy często zgłaszają problemy prawne związane ze stosowaniem odpadów do wypełniania wyrobisk częściowo lub całkowicie zawodnionych. Działania takie podlegają przepisom ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. *Prawo wodne* (Ustawa, 2017). Zgodnie z brzmieniem art. 77 ust. 1 pkt 1 tej ustawy wprowadzanie odpadów do wód jest zakazane, a w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach zakazane jest także wprowadzanie do wód ciekłych odchodów zwierzęcych. Sformułowanie *wprowadzanie do wód* zgodnie z treścią ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. *Prawo wodne* należy odczytywać jako wprowadzanie odpadów do zdefiniowanych na podstawie (art. 18–23 p.w.) wód powierzchniowych (np. rzek, jezior itd.) lub wód podziemnych (występujących w gruncie poniżej powierzchni terenu w strefie nasycenia – art. 16 pkt 68 p.w.). Do wód powierzchniowych zalicza się między innymi śródlądowe wody płynące oraz stojące (art. 20 i art. 21 p.w.). Istotne jest, że zgodnie z art. 23 ust. 2 *Prawa wodnego* przepisy o *śródlądowych wodach stojących stosuje się odpowiednio do wód znajdujących się w zagłębieniach terenu powstałych w wyniku działalności człowieka, niebędących stawami*. Kluczowe jest zatem ustalenie, jak postępować z wodą gromadzącą się w wyrobiskach górniczych, aby nie łamać przepisów *Prawa wodnego*. Czy podobnie jak z wodami stojącymi?

Zgodnie z dostępnymi autorom stanowiskami Wód Polskich oraz przywołanym wcześniej stanowiskiem MKiŚ należy przyjąć, że przepisy ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. *Prawo wodne* (Ustawa, 2017), dotyczące zakazu wprowadzania do wód odpadów, należy stosować do zawodnionych wyrobisk, z których zakończono już wydobywanie kopaliny, znajdujących się poza obszarem górniczym, do których nie mają już zastosowania przepisy p.g.g. Zakaz wprowadzania odpadów do wód w takich wyrobiskach jest absolutny i dotyczy każdego materiału traktowanego jako odpad, zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 6 u.o., także odpadów obojętnych. Zakaz ten nie dotyczy substancji lub materiałów niespełniających przesłanek definicji odpadu, w tym również mas ziemnych lub skalnych wskazanych art. 2 pkt 11 tej ustawy. Ponadto nie dotyczy wypełniania wyrobisk produktami ubocznymi lub materiałami, które na skutek poddania ich recyklingowi lub innemu odzyskowi utraciły status odpadów.

Analizowane przepisy ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. *Prawo wodne* (Ustawa, 2017) rodzą niestety wiele absur-

dalnych wniosków, np. takich, że wypełnianie wyrobisk odpadami jest możliwe w sytuacji, gdy woda została wcześniej z nich usunięta. Na skutek okresowych wahań zwierciadła wody w wyrobisku może też dojść do takiej sytuacji, że w okresie suszy będzie dozwolone wypełnienie go odpadami, a kiedy pojawi się w nim woda już nie. Niezależnie od wątpliwości należy z dużą dozą ostrożności analizować każdy przypadek i respektować zakaz wypełniania odpadami zawodnionych wyrobisk. Naruszenie zakazu jest zagrożone karą grzywny do 7500 zł zgodnie z art. 478 pkt 6 lit. a omawianej ustawy. Zmiast przywołanych błędnych interpretacji *Prawa wodnego* dopuszczalnym rozwiązaniem jest stosowanie do wypełniania rekultywowanych i zagospodarowywanych wyrobisk materiałów, do których nie stosuje się przepisów o odpadach, w tym, które utraciły status odpadów i produktów ubocznych.

PODSUMOWANIE

Stosowanie odpadów do wypełniania powierzchniowych wyrobisk górniczych jest trudnym zagadnieniem prawnym, wymagającym dokładnego analizowania, interpretowania i stosowania szerokiego wachlarza przepisów regulujących zarówno postępowanie z odpadami, jak i prowadzenie działalności górniczej. Należy też zwrócić uwagę na to, że złożoność rozwiązań przedstawionych w niniejszym artykule i brak dostatecznej jednoznaczności przepisów (o czym świadczą wspomniane sprzeczności i luki), mogą utrudniać ich stosowanie. Istotne jest także indywidualne podejście do każdego przypadku stosowania odpadów w wyrobiskach na terenie czynnych i likwidowanych zakładów górniczych. Wykorzystywanie odpadów wymaga rzetelnej oceny zarówno prawnych przesłanek ich stosowania, jak i wynikającej z nich konieczności oceny wpływu takiej działalności na środowisko. W każdej sytuacji należy uwzględnić uwarunkowania geologiczne. Wskazane jest wykorzystanie do tego celu dokumentacji geologicznych wykonanych na potrzeby eksploatacji kopaliny. W przypadku braku odpowiednich danych należy rozważyć przeprowadzenie uzupełniających prac geologicznych oraz sporządzenie stosownej dokumentacji geologicznej, w szczególności dokumentacji hydrogeologicznej opracowanej w związku z wykonywaniem przedsięwzięć mogących negatywnie oddziaływać na wody podziemne, w tym powodować ich zanieczyszczenie. Dokumentacja taka może okazać się przydatna w sytuacji negatywnego podejścia władz lokalnych lub lokalnej społeczności do wypełniania wyrobisk odpadami i ich obaw dotyczących negatywnych skutków środowiskowych takiej działalności. Należy także zwrócić uwagę na konieczność uproszczenia przepisów i usunięcia z nich opisanych w niniejszym artykule

sprzeczności. Potrzeba taka została zgłoszona przez przedsiębiorców w trakcie spotkań branżowych, jak i zauważona przez pracowników Państwowej Służby Geologicznej, którzy obserwują proceder omijania przepisów uznawanych za zbyt skomplikowane.

Pragniemy serdecznie podziękować Recenzentom za poświęcony czas i cenne uwagi merytoryczne. Ich wnikliwe spostrzeżenia i sugestie istotnie przyczyniły się do podniesienia jakości oraz wartości naukowej niniejszego artykułu.

LITERATURA

- DANECKA D., RADECKI W. 2022 – Ustawa o odpadach. Komentarz, wyd. VI. Wolters Kluwer Polska.
- DYREKTYWA Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy.
- PISMO Departamentu Instrumentów Środowiskowych MKiŚ z dnia 19.11.2025, zn. DIŚ-III.055.3.2015.AZ.
- PISMO PGW Wody Polskie z dnia 17.07.2018 r., zn. KUZ.022.63.2018 r.
- ROZPORZĄDZENIE Ministra Gospodarki z dnia 8 kwietnia 2013 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących prowadzenia ruchu odkrywkowego zakładu górniczego. Dz.U. z 2013 r. poz. 1008 z późn. zm.
- ROZPORZĄDZENIE Ministra Klimatu z dnia 2 stycznia 2020 r. w sprawie katalogu odpadów. Dz.U. z 2020 r. poz. 10.
- ROZPORZĄDZENIE MŚ 2015a – Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 stycznia 2015 r. w sprawie procesu odzysku R10. Dz.U. z 2015 r. poz. 132.
- ROZPORZĄDZENIE MŚ 2015b – Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 lutego 2015 r. w sprawie stosowania komunalnych osadów ściekowych. Dz.U. z 2023 r. poz. 23 z późn. zm.
- ROZPORZĄDZENIE MŚ 2015c – Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 maja 2015 r. w sprawie odzysku odpadów poza instalacjami i urządzeniami. Dz.U. z 2015 r. poz. 796.
- ROZPORZĄDZENIE Ministra Środowiska z dnia 8 grudnia 2017 r. w sprawie planów ruchu zakładów górniczych. Dz.U. z 2017 r. poz. 2293 z późn. zm.
- ROZPORZĄDZENIE Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Dz.U. z 2019 r. poz. 1839 z późn. zm.
- USTAWA z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Dz.U. z 2024 r.
- USTAWA z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska. Dz.U. z 2025 r. poz. 647 z późn. zm.
- USTAWA z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie. Dz.U. z 2020 r. poz. 2187.
- USTAWA z dnia 10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych. Dz.U. z 2022 r. poz. 2336.
- USTAWA z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Dz.U. z 2024 r. poz. 1112 z późn. zm.
- USTAWA z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze. Dz.U. z 2026 r. poz. 69.
- USTAWA z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach. Dz.U. z 2023 r. poz. 1587 z późn. zm.
- USTAWA z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne. Dz.U. z 2025 r. poz. 960 z późn. zm.
- USTAWA z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw. Dz.U. z 2023 r. poz. 1688.

Praca wpłynęła do redakcji 2.04.2026 r.
Akceptowano do druku 20.05.2026 r.